

**TEMA PENTRU ACASĂ DE NICOLAE DABIJA –
UN DOR CONTINUU DE LIBERTATE ȘI DE EMINESCU**

Lidia GROSU

Catedra Literatură Română și Teorie Literară

Écrit de l'ascension vers Dieu, le roman „Temă pentru acasă” de Nicolae Dabija a surpassé tous les espaces de l'exceptionnel... Ses pages, d'un dramatisme profond et sensibilisateur, se lisent le souffle coupé.

L'existence de la langue au-delà des mots mis par l'auteur pour garder le lien avec le divin et pour créer le confort d'une vraie féerie, nous réjouit par la richesse et l'accessibilité propre à une œuvre de talent, tout en constituant le miracle offert avec générosité à tous aux qui se passionnent d'une lecture sérieuse.

*„Dragostea te ajută să deschizi poarta înțelegerii
lucrurilor, a oamenilor, a lumii, a propriilor sentimente”.*
(N.Dabija)

Pentru românii de pretutindeni, dar îndeosebi pentru basarabeni, numele *Eminescu* se identifică cu numele de țară, neam, limbă, istorie... Eminescu este Patria cuvântului nostru prin care am supraviețuit, pentru că a fost protejat, promovat, cultivat cu sfințenie de generații de intelectuali, în mare parte scriitori cu un nume cunoscut departe de hotarele țării. Este rostit cu mândrie numele talentaților scriitori Gr.Vieru, D.Matcovschi, N.Dabija, L.Lari, I.Hadârcă, V.Romanciuc, A.Suceveanu, V.Zbârciog, Iu.Filip...

Articolul de față este consacrat romanului ***Tema pentru acasă*** de scriitorul Nicolae Dabija – un clarvăzător al cuvântului, neostenit cărturar care ne veghează existența noastră în timp, spațiu și istorie.

„Peisajele sufletului” ale lui N.Dabija, cu toate „dorurile interzise”, au alimentat cu patriotism și optimism, îndeosebi în zilele de restriște, un neam întreg, trăirile tulburătoare interioare transmise de eul liric în poezie, publicistică, narațiune, având un demers civic mobilizator, cu definiții în care esteticul și eticul, armonios împletite, imprimă cuvântului substanță, eleganță și colorit.

Trubadur al timpurilor zburcimate, toate problemele durute și-au găsit o abordare/reflectare vie în toată plenitudinea în creația lui N.Dabija, acestea înscriindu-se într-o formulă de rezonanță – una definitorie – menținerea focului sacru în „*vatra doinelor străbune*” prin verticalitate/demnități națională pentru neamul românesc cu limba, istoria, tradițiile lui, care doar astfel *va trăi cât lumea: Și doina nu va conțeni / De noi în lume să vorbească. / Vom fi atât cât vom vorbi / Această limbă strămoșească* (N.Dabija).

Despre poezia lui N.Dabija vom reveni cu un studiu aparte, cel de față având menirea să-l prezinte pe poet într-o nouă ipostază – cea de romancier prin care la fel ne învață a ne iubi limba, neamul, deci și pe Eminescu: *Tu limba ta s-o îndrăgești / Găsească-o unii cioturoasă – / Pe mama ta, cum o iubești / Nu de atâta că-i frumoasă. / De-atât că ce e maică-i sfânt: / Ea ți-a dat viață și temei, / Că e doar una pe pământ, / că e a ta, că ești al ei.* (Prefață la Mateevici)

O pană necăjită, pentru că i s-a furat lumea intelectuală, stă stingherită într-o călămară în așteptarea unor timpuri mai bune, când va avea acces la ea cugetul încurajat de dorul de libertate. Dar, deocamdată, acest dor se află în constrângerea unui spațiu obscur, al sârmei ghimpate și al zăbrelelor de la ferestre... după care într-un „țarc al fiarelor”, într-o „baracă tăcută ca un cimitir” răsună un înălțător cântec de iubire...

Tragedia civilizației, dar îndeosebi cea a poporului nostru martir, ne privește cu ochi mari de pe coperta romanului ***Tema pentru acasă***, semnat de poetul, publicistul Nicolae Dabija care a demonstrat excelență și în narațiune. Este un roman despre o realitate tristă, inundată de suferință, care ne învață a trăi demn – oricând și oricât de amară ne-ar fi clipa – întru menținerea echilibrului moral și a seninătății sufletului omenesc; este un elogiu adus unei prea frumoase iubiri trăite în condiții absolut inumane.

Romanul are la bază o problemă niciodată consumată, legată de deportările în masă ale intelectualității și țărănimii, nimicirea lor fizică în siberii și gulag-uri, dar nu și supunerea oarbă/înrobirea/schimbarea conștiinței lor; „o scriere despre regăsirea de sine, un roman percutant, profund, despre ființarea în timp și spațiu a unui personaj aflat într-o situație tragică, dar prin a cărui biografie poate fi recuperată o istorie” [1].

Inepuizabilă, această tematică, frecventă în documentalistică, aproape deloc nu a fost elucidată în beletristică, multă vreme fiind interzisă de regimul totalitar. Actualmente, când chiar și colbul din arhive a dat glas, era absolut necesară o operă artistică pe măsura celei anunțate despre oamenii rămași cu verticalitate, martori oculari ai infernului păstrat în necuvinte, acestea având până mai încoace o singură scuză: „*dacă tăcerea nu mă făcea fericit, cel puțin mă ferea să fiu nefericit*”. Ideea nu este acceptată de protagonistul romanului, Mihai Ulmu, profesor de limba și literatura română, din simplul motiv că „*acel care are demnitate nu poate fi învins*”, iar evenimentele ce vor urma, vor lărgi sensul acestei noțiuni, autorul propunându-ne noi definiții prin care ne sugerează că demnitatea nu se apără prin tăcere și nici prin isterie – ea se apără prin fapte, „propunând prezentului modele pentru Omul – Om, mai tare ca moartea” [2, p.8].

Ultima lecție a profesorului de literatură română, desfășurată în clasa absolvenților liceeni, coincide cu data de pomină, când „fratele mai mare”, îmbrăcat pe „mâna de fier cu mânășă de catifea”, avea să ne decidă (a câta oară?) soarta: ștergerea memoriei, înlocuirea chipului luminos al lui Eminescu, care atârna deasupra tablei, cu al unei creaturi dictatoriale, supranumit „părintele popoarelor”, care „*v-a (ne-a) poruncit să fiți (fîm) fericiți*”. Profanarea idealurilor de către așa-numiții „eliberatori” provoacă nemulțumiri în rândurile tinerilor care, educați de profesorul lor să-și apere demnitatea, „... *ar fi fost astfel chiar și cu cătușele la mâini și picioare, pentru că învățaseră să gândească și să se comporte ca niște oameni liberi*”. O mână nevăzută atârna cu grijă portretul Marelui Poet, simbol al românismului, la locul de odinioară, cel al lui Stalin fiind aruncat după catedră și tratat ca un musafir ce nu respectă legile gazdei. Actul curajos este specificat *crimă a dușmanului de clasă*, iar Mihai Ulmu, lipsit de orice remușcare pentru „vina” că și-a educat elevii în spiritul patriotismului național – a-și iubi țara chiar cu prețul plății unui tribut greu – își asumă sieși fapta pentru a-i salva pe învățăcei. Mihai Ulmu era unul dintre cei mulți, despre care adineauri, într-un poem, poetul avea să scrie: *Lupii le lătrau visele: hau-hau-u-u!... / Pe ei, păstrătorii de sentimente, / mai întâi călăii îi împușcau, / apoi tot ei le ridicau monumente* (N.Dabija), și în pofida celor întâmplătoare, „*Eminescu rămase, învingător, deasupra tablei din clasa lor*”. Or, acesta era nu doar triumful unei clase, ci al unui popor rămas neînvinș, până la urmă.

Condamnat pentru că „*a iubit o femeie pe lumea aceasta, niște oameni și niște cărți*”, forțat să coboare în infern pentru marea sa dragoste față de Eminescu al cărui nume îl vedea doar contopit cu totalitatea valorilor naționale ce țin de limbă, neam, istorie, tradiții, exilat la capătul lumii într-un ținut al *înghețului* moral, fizic și spiritual în cadrul orașelului de penitenciare Zarianka, unde domina *veșnica iarnă*, dar care nu-ți permitea să admiți înghețul gândului („*În iad nu e insuportabil de cald. În iad e insuportabil de frig. Frig, de sună oasele în tine, când lacrima pe care o slobozi – în drumul de la ochii și până la pământ – se preface în mărgea de sticlă, iar aerul devine palpabil, irespirabil, fără să mai poată intra pe nări, din care cauză simți cum te sufoci ...Iadul e pretutindeni. El e fără margini. Cine nu se mișcă, acela dispăre. Dârdâitul de frig e și el mișcare. Gândirea este mișcare. Fă efort să gândești, să-ți amintești, să visezi, să deznădăjduiești. De altfel mori. De altfel îngheți de tot. De altfel dispari...*”), supraviețuind, în cele din urmă, și fiindu-i mai lesne de îndurat aceste friguri decât atrocitățile unui regim de teroare, „*el vorbește cu gura celora care nu mai pot să vorbească și vede lumea și cu ochii celora care nu mai pot să o vadă; și nimic din ce-a văzut el nu poate fi ascuns, nimic din ce-a sperat dânsul nu poate să nu se împlinescă. Chiar și cu o întârziere de o mie de ani*”.

Salvat ca prin minune, înălțat deasupra fricii prin dragoste, pentru că „*dragostea este forța omului de a învinge în orice situație*”, Mihai Ulmu este prototipul intelectualului, al adevăratului profesor de școală sau universitate care „*trebuie să fie un exemplu de dreptate și pentru ceilalți*”, un Nicolae Croitoru din „Nicu Stegaru” de N.Dabija („*poet, ziarist, exemplul omului care a îndurat suferințe inumane ..., părintele spiritual al generației șaptezeciste*”), un Gheorghe Dodiță (*îndrumătorul cu verticalitate prin atitudine părintească*), un Nicolae Dabija („*profund și bătaios, dar în același timp – sensibil și timid, cu sufletul ca o rană deschisă, pe care o poți face să sângereze doar atingând-o cu privirea*” (A.Silvestru)), un... (șirul de nume poate fi continuat) Om-icoană a patriotismului care, în orice perioadă a regimului comunist, sfidând oroarea, a acționat cu demnitate, a rămas vertical și a înșușit cu „brio” tema „*A fi om e o artă sau un destin?!*”. Chipul protagonistului se identifică, de fapt, cu cel al scriitorului Nicolae Dabija, despre care C.Ciopruga va remarca: „*Legat prin mii de fire de fenomenul basarabean în complexitatea lui, tribun, rapsod și evocator, N.Dabija, continuă alături de alții cântul atât de repede întrerupt al lui A.Mateevici, o continuare la nivelul altui timp și cu alte mijloace, dar o continuitate sui generis, ca începutul perpetuu*” [3, p.227].

Dar o vor însuși-o, oare, această temă și va rămâne ea tot atât de accesibilă următoarelor generații? Și nu am putea fi amenințați de o corigență îndelungă la această școală a vieții, a valorilor pe motivul că politicieni cu principii vestejite mereu încearcă să decidă soarta unui popor într-un cadru îngust al fabulei lui A. Donici *Racul, broasca și o știucă*, fără a ține cont de morala acesteia? E o abordare-alarmă, a temei respective de către filosoful Nicolae Dabija rămasă foarte largă, pentru a nu rătăci intenționat printre tematici *tabu*, inventate de venetici sau de antinaționali, în timp ce „*fiecare ne naștem cu o memorie moștenită*” pe care trebuie să o transmitem mai departe.

Cu penița dirijată de cugetul mai limpede decât lacrima al personajelor create, immortalizând durerea cicatrizată a unui popor întreg care, din timp în timp, se face și mai durută decât o proaspătă rană întâmplătoare, Nicolae Dabija condamnă arhitectura roșie comunistă, *Patria noastră* (nu numai de cuvânt) constituind Eminescu: *Când vorbim despre dragoste presupunem Eminescu, când vorbim despre Eminescu presupunem dragoste*. Cu dragostea pentru Patria sa și-a alimentat creația N. Dabija „un scriitor de azi cu o conștiință estetică modernă, care în mod deliberat, cu o luciditate dureroasă, își reprimă ambiția de artist pentru a servi mai eficient cauza națională” [4, p.228].

Fenomen de groază, leninism-stalinismul și-a atribuit rolul determinant în mutilarea a sute și mii de destine omenești, dar nu și a sufletului lor. Și dacă „iadul, după J.-J. Rousseau, există încă în viața aceasta în inima celor răi” [5], imaginea acestuia este foarte bine conturată în cadrul regimului unui imperiu dictatorial, parte din care este comandantul penitenciarului Kudreavțev (și nu numai), dirijat de *legi și fărădelegi scrise și nescrise* pentru închisori („*nu trebuie să-ți pese decât de viața ta proprie*”) pe măsura „educației alese” în școlile de partid: „*În lunga sa carieră de temnicer, colonelul Kudreavțev învățase să mintă fără să spună minciuni*”. Profanarea adevărului de către acesta, intimidarea personalității, înfrânarea oricăror încercări de a demonstra superioritate în cunoaștere („*Gândiți, bă! Dar gândirea voastră să nu zdruncine statul*”), vorbește despre o stagnare a gândirii și așa mediocră, ce naște doar mediocritate, într-o societate cu „înalte idealuri”, în care omul de rând nu ar avea nevoie de educație, pentru că, se întrebă naratorul „*ce s-ar face lumea dacă toți ar gândi și nimeni nu ar munci?*” Transformat într-un zombie al mașinăriei staliniste, lipsit de calități umane, Kudreavțev este tipul odios ce urmează cu strictețe legile adoptate de „socialismul în floare”, dar și propriul lui cod: „*Nu avem nicio plăcere să tragem într-un om mort. Vrem să împușcăm un om viu. Înviază mai întâi dacă vrei să mori*”. Sarcasmul și cinismul cu care îi tratează pe deținuți vizează politici de nimicire planificată și conștientă din partea unui regim de groază, cu prezența unor *vânători de evadați*, a căror izbe erau așezate la anumite distanțe pentru a-i ademini pe fugarii din penitenciare, pe o rază de jur-împrejur a orașelelor de lagăre, pentru a-i asasina și a prezenta autorităților în calitate de dovadă perechile de urechi tăiate, fiecare crimă valorând a câte un sac de grâu sau zahăr. Scenele oribile amintesc mai degrabă de regiunile populate de canibali, de oameni alienați, protagoniști ai unor filme turnate la Hollywood, decât de o societate bazată pe umanism. Kudreavțev la fel este un călău angajat al regimului respectiv (aflăm că a fost avansat pe scară pentru omorul unui preot), care își cunoaște bine meseria, executând cu sânge rece și cu resentimentul grandomaniei orice victimă speriată, slabă și decepționată: „*...asta-i muzica ce-mi place: geamătul de suferință al individului căzut în mâinile mele... în el deslușesc plânsetul omului nou care se naște*”.

„*Morala și cinstea, în opinia acestui retrograd, sunt prejudecăți burgheze*”, iar cuvântul „libertate” în limbajul lui Kudreavțev este unul „obscen”, acestea și alte aberații cretinizatoare amintind de blestemul vrăjitoarelor de la Macbeth: „*urâtul este frumos!*”; „*frumosul este urât!*” etc., în timp ce naratorul ironizează: „*o țară ar trebui să creadă altceva despre libertate, dacă își trimite îngerii și înțelepții la închisoare, în acest sens, poate că penitenciarul e cu adevărat un loc privilegiat*”.

Iscusit roentgenografist al calităților umane, Nicolae Dabija consacră pagini nenumărate nobleței, frumuseții sufletului omenesc (la Eminescu „*cel mai frumos dintre toate câte sunt frumoase este sufletul frumos*”), în stare să catalizeze gulag-urile interioare ale omului. „Împotriva *veacului peltic* mutilator al popoarelor, se ridică melodia verbului dabijian” [6, p.228]), care este transmisă prin intermediul protagoniștilor romanului Mihai Ulmu și Maria Răzeșu, îndrăgostiți de frumosul autentic, dar și prin cel al părintelui Ioan Florenschii cu Efrema, autorul consacrandu-le luminoase pagini despre o iubire de o divinitate (paradiziacă) răscolitoare, acest sentiment constituind „aripa pe care Dumnezeu a dat-o sufletului spre a se urca la el” [7].

Aproape copilă, cu doar cei 18 ani împliniți, Maria, în neștire, *îi calcă pe urme* profesorului ei iubit, croindu-și aproape până la capătul lumii o cale grea și anevoioasă. La drumul lung nu uită să ia cu sine floarea de busuioc purtătoare de noroc și prezentă în multe ritualuri românești, fapt ce accentuează sentimentul de

mândrie al autorului pentru păstrarea datinilor din străbuni. Descoperindu-l pe iubit, ea îi va mărturisi despre trăirile înălțătoare, va împărți lumina sentimentelor ei („*Ceea ce fac și simt pentru el nu e dragoste, e ceva mai mult. E un foc ceresc, un sentiment din cele care te împreună cu cerul și face să te simți Dumnezeu*”), grație cărora Mihai va recunoaște: „*Tu ești mai mult decât o sfântă: ești femeie!*”, având convingerea că „*numai o femeie ar fi putut fi capabilă de un atare sacrificiu, dar – nu pentru Cel de Sus, care i-ar fi dăruit viață veșnică, ci pentru un muritor de rând, cu slăbiciunile și calitățile lui, care nu putea să-i dăruiască nimic altceva decât dragostea sa de om*”). Însă, o scenă mai înduioșătoare și mai plină de specific național decât ritualul de cununie sub cerul liber în „*poiana nunții lor*”, de o muzicalitate fermecătoare, cu sesizabila prezență și a lăutarilor din balada „*Miorița*”, cu „*față de masă albă cu horboțică spumoasă cusută cu flori multicolore, cu prune, pere, caise, porumbele, nuci, mere, struguri, alune, bucăți de brânză, colac împletit în opt, fir de busuioc și cu... inele din iarbă uscată*” nici că ar fi existat vreodată, toate acestea prezentându-ne un tablou superb al existenței noastre în care „*Sunt iarbă. Mai simplu nu pot fi*” [8]. În fața acestui fantastic tablou, ne va sugera printre rânduri autorul, nu ar fi putut rezista nicio siberie și nu l-ar fi putut șterge niciun *om ne-om* din lumea întreagă: aceste tablou înveșnicise ceea ce numim *Țară*, ceea ce numim *neam*, ceea ce numim datini străbune, ceea ce numim Eminescu.

Ei se bucurau de speranța mare ce le licărea în suflet, păstrându-le euforia unei veșnice primăveri (în pofida iernilor interminabile cu *ace de gheață*), ce renășteau mereu din iubirea lor, adunându-se în cele două jumătăți de măr („*Mihai și Maria deveniră un singur suflet, și o singură inimă, un tot întreg alcătuit din două jumătăți perfecte topite într-o sărutare...*”) pentru că „*de iubire are parte cel ce dăruiește iubire*” și chiar dacă realitatea crudă mai era umbrită de tristețea cu atât mai sfâșietoare, cu cât despărțirea li se părea o veșnicie, în adâncul sufletului conștientizau că „*tristețea din dragoste este cea mai frumoasă tristețe din lume*”.

Așa cum „*noua constituție egalase femeia și bărbatul în dreptul de a munci, de a suferi și de a muri*”, departe de iubit, dar aproape cu gândul de el, Maria Răzeșu, cu responsabilitatea pentru misiunea divină de continuatoare a vieții pe pământ, naște un copil minunat – pe Mircea – și sub acest aspect toată familia se înscrie într-o nouă formulă protejată de sfințenia a **3M – Mihai-Maria-Mircea**, asociată, deloc întâmplător, ca o legătură tainică cu Sfânta Treime, spre a cărui ocrotire tinde fiecare dintre ei prin faptele și atașamentul creștinesc.

Ceea ce o caracterizează mereu pe Maria este lumina din suflet care, în pofida ordinii feroce stabilită în cazarmă, se răsfrânge pe chipul îndrăgostit, mereu zâmbitor („*Când cad peste ea crengi grele de sus, dânsa râde, când se rănește – cântă...*”; „*De la tremurul răsului ei tânăr se împrăștia norii, și soarele își făcea loc în înalțuri...*”), fapt revoltător pentru o creatură infernală a mașinăriei staliniste din categoria lui Kudreavțev – tovarășa Skreab, care desconsideră dragostea, privind-o ca pe un „sentiment meschin”, concepțiile ei reducându-se la nivel de scanner al proletarului-monstru: „*Cum poate o femeie atât de tânără și de minunată să se îndrăgostească?! Ce nu-i ajunge?! Dar noi vom proceda cu îndrăgostiții așa cum procedau spartanii cu infirmii lor: îi vom lichida. Puneți-o la săpat fântâni!*”, fraza amintind de răfuiala cu personajele din basme: *trei ani la rând să mânănci numai pădure tânără!!!...*, sau alte ordine ale suveranilor prin care vitejii ce se încumetau să ceară mâna fetelor de împărat erau supuși la grele încercări.

Sublima suferință Maria o primea cu recunoștința „*intellectualității nevândute*”, cu tentația zborului spre idealul suprem al iubirii, niciodată pe înțelesul administratorilor enkevediști de pe Kolâma, care rămân o oroare, dar și o eroare a secolului, prin calitățile lor diabolice, străini iubirii și dictonului: *Adevărata iubire e cea care îți dăruiește aripi...* „*Destinul din clipa destrămării luminosului vis de adolescență a Mariei Răzeșu și până la acea deplină asumare a idealului major al iubirii face din ea o ființă dăruită, o ființă superioară...*”, va afirma Mihai Sultana Vicol [9, p.365].

Moartea eroinei, îndrăgită enorm de către cititor, impresionează foarte mult, și este un imn sacrificiului care are menirea să producă o răsturnare psihologică a lui Mircea, supranumit revoltător „copil a lui Stalin” de către un regim dictatorial, și care, în cele din urmă, va rămâne mândru de numele său adevărat – fiul Mariei și al lui Mihai Ulmu – urmându-le exemplul și trăind pe nou cele moștenite de la ei.

„Prin această capacitate de dezvoltare a simbolului existențial: viață-penitenciar, textul lui Nicolae Dabija se esențializează, devenind convingere, speranță, credință în mântuire” [10, p.374]. În acest context, merită atenție povestea de un profund dramatism a unei iubiri interzise de canoanele bisericesti dintre Ioan și Efrema,

ce răsună ca o spovedanie din gura preotului, chinuit și obsedat nu atât pentru că a încălcat cuvântul din Sfânta Scriptură (*Să nu iubești pe nimeni mai mult ca pe Domnul*), cât pentru faptul că iubind-o platonice pe Efrema, i-a provocat suferință, dublându-și povara sufletească. În microdiscursul său, filosoful Mendelstam, aflat în calitate de rabin, este concludent: „Doi oameni care se iubesc corectează ceea ce este nedesăvârșit sau rău alcătuit în creația lui Dumnezeu, părinte. În acea femeie ai căutat perfecțiune dintâi pe care a pus-o Cel de Sus în fiecare dintre oameni. Și ai găsit-o. Dar te-ai temut ca această iubire pământească să n-o umbrească pe cealaltă, cerească. Iar dragostea cea pământească tot El ti-a trimis-o, să-ți amintească de faptul că ești om cu slăbiciuni și păcate. Prin ea l-ai cunoscut și mai bine pe Cel de Sus și minunăția lucrărilor sale. Iar Efrema, ea te-a modelat, ca și Dumnezeu la care te rogi, fără să știi, și te-a apropiat mai mult de sfințenie...”. Or, și nescrise legi există, omul fiind cel care și le asumă în cadrul Legii Supreme, dar cel mai greu păcat e cel de a nu iubi, convingătoare în acest sens fiind sintagma psalmică: *Iubește-ți aproapele ca pe tine însuși*.

Modul artistic de tratare a unui subiect în care au încăput mai multe destine văzute sub un unghi luminos al iubirii, stilul elevat, neaș, prezența naratorului omniprezent/omniscient cu relativă implicare în evenimentele narate ce formează o armonie între ficțiune și realitate, structurarea romanului în capitole mici din care, ca o lavă vulcanică incandescentă, țâșnesc idei valoroase ce ne alimentează spiritual – toate acestea confirmă o apariție editorială de excepție, cea „comandă divină”, care ne sugerează că „în aceste timpuri de efervescențe și convulsii istorice, poetul (scriitorul) nu are dreptul la eroare, ci doar la demnitate” [11, p.231].

Indiferent de tonalitatea verbului, de ceea ce exprimă el – fie revoltă, sarcasm, bucurie, tristețe, îndemn sau elogi, dar nicidecum disperare sau resemnarea cu inconveniența/nedreptatea, verbul lui N.Dabija devine cu atât mai curgător și răsunător, cu cât ne dăm seama că sensul sintagmei *lupta de eliberare națională* îl conține în el, de fapt insistându-se mereu prin cuvânt asupra restituirii a ceea ce ni s-a furat în permanență și care pe drept ne aparține, – înțelepciune ce ne-o sugerează și faimosul dicton creștinesc: „Dați-i lui Caesar ce îi aparține, și lui Dumnezeu – ce este a lui Dumnezeu”.

Tema pentru acasă rămâne un ghid supus decodificării în permanență despre cum trebuie să păstrăm și să promovăm valorile naționale – limbă, neam, istorie, tradiții – prin prisma celui mai înălțător sentiment – al iubirii de oameni, pentru că rostul suprem al vieții este iubirea; romanul rămâne, în același timp, și „un imn libertății care, în opinia lui Iulian Filip, o are fiecare la îndemână, doar ca să nu se teamă de marele ei preț...” [12, p.369], dar și un dor continuu de Eminescu, ceea ce înseamnă dor continuu de națiunea noastră. Atitudinea scriitorului, poziția civică se află în fondul de aur al romanului cu remarcile uneori subtile, uneori vociferante, dar care oricum se fac auzite: „Dacă într-o lume politizată faci abstracție de politică, politica nu face abstracție de tine”; „Dar și în lumină poate fi întuneric, precum și în tristețe poate fi bucurie”; „O bucurie te poate înălța, dar te și poate înfrânge”; „Cine afirmă că iubește omenirea fără a fi iubit măcar pe cineva din această omenire, minte”; „Cioburile ceștii sparte nu pot fi lipite la loc”; „Dacă ar fi să scoți din Biblie pasteluri, unele file, chiar și pe unii profeți cu cărțile lor, ea tot Biblie ar rămâne, dar dacă scoți din ea iubirea, aceasta devine o carte oarecare...” Iar eroina principală, Maria, „visa mereu la poezia lui Eminescu”; „visa să-și cumpere la primul ei salariu o frunză din teiul lui Eminescu”; și în timp ce „în lume era război, și Basarabia lor se afla în altă țară”, ea mereu rămânea cu același dor de Eminescu..., un model pentru detractorii lui Eminescu.

Scris sub semnul înălțării spre Dumnezeu, **Tema pentru acasă** rămâne o temă pentru actualitate, dar și pentru generațiile de azi și mâine – o lecție care nu-ți permite să rămâi corigent” (Gh.Dodiță), romanul depășind orice spații ale excepționalului...Paginile de un dramatism profund și sensibilizator se citesc cu răsuflarea întretăiată. Parte din miracol este și existența *limbajului de dincolo de cuvinte* antepus cuvintelor de către autor într-o păstra legătura cu divinul și a ne crea confortul unei sărbători cu adevărat spirituale în albia acestui limbaj, bucurându-ne de bogăția și accesibilitatea deplină la ea și oferită cu generozitate tuturor celor împătimiți de lecturi serioase, inclusiv și prin Ochiul al Treilea de care trebuie să ținem seamă și fără de care am rămâne orbi: *Plouă cu semințe fără puteri / le măturăm și le ardem pe câmpul arat... / Dar ce am văzut cu ochiul al treilea ieri / va fi doar mâine cu adevărat* (Dabija N. *Ochiul al Treilea*).

Nu există prezent fără trecut, așa cum nu există nici viitor fără prezent.. Așadar, să luăm aminte de ceea ce ne-au lăsat părinții și bunicii noștri, conștientizând că scara spre un viitor luminos o clădim astăzi cu prețul suferințelor lor, despre care neapărat trebuie să știm – gulag-uri la propriu și la figurat, a căror repetare este inadmisibilă. Or, romanul **Tema pentru acasă** este și un clopot pentru generația generațiilor viitoare în acest

sens, iar autorul Nicolae Dabija rămâne „...nu doar un Soljenițan al românilor de pretutindeni, ci un Soljenițan **artist** al românilor în evocarea cu atâta forță de imaginație și de recreare, cu atâta sugestivitate și plasticitate, cu atâta capacitate de relevare și de penetrațiune a atrocităților, a cruzimii și absurdităților proprii regimului stalinist-totalitarist, în special proprii temnițelor siberiene...” [13, p.], încât cititorul volens-nolens se contopește cu protagoniștii, având în față un spațiu larg pentru meditație.

Referințe:

1. Corbu D. // Dabija N. Tema pentru acasă. - Iași: Princeps Edit, 2009 (coperta).
2. Ciopraga C. N.Dabija – o conștiință vizionar-patetică // Dabija N. Aripa sub cămașă. - Iași: Junimea, 1990, p.8.
3. Ciopraga C. // Dabija N. Oul de piatră. - Galați: Eminescu, 1995, p.227.
4. Ștefănescu A.N. Dabija sau lupta cu amnezia // Dabija N. Oul de piatră, p.228.
5. Rousseau J.-J. // Maxime și cugetări. - Chișinău: Epigraf, 2007.
6. Codreanu T. // Dabija N. Oul de piatră, p.229.
7. Duță V. Puterea cuvintelor: Dicționar de cuvinte, nume, expresii și citate celebre. - București: Ed. Ștefan, 2005.
8. Vieru Gr. Taina care mă apără. - Iași: Princeps Edit, 2008.
9. Vicol M. Sultana // Dabija N. Tema pentru acasă, p.365.
10. Dinescu V. // Dabija N. Tema pentru acasă, p.374.
11. Corbu D. // Dabija N. Oul de piatră, p.231.
12. Filip Iu. // Dabija N. Tema pentru acasă, 2009, p.369.
13. Dolgan M. / O dragoste shakespeariană dezlănțuită în lanțuri // Revista de știință, inovare, cultură și artă *Academos*. - Chișinău, 2010, nr.2, p. 104.

Prezentat la 02.07.2010